

اربعین در فرهنگ اهل بیت علیهم السلام

مجله مبلغان؛ فروردین ۱۳۸۳، شماره ۵۲

عبدالکریم پاک نیا

واژه «اربعین» در متون دینی و مجموعه های حدیثی از ارزش والایی برخوردار است. آثار حفظ چهل حدیث، اخلاص عمل در چهل روز و دعای عهد در چهل صبح، کمال عقل در چهل سالگی، دعا برای چهل مؤمن، شهادت چهل مؤمن برای میت، برگزاری عبادت در چهل شب چهارشنبه برای دیدار حضرت ولی عصر علیه السلام، و بعثت غالب انبیاء در چهل سالگی، از جمله مواردی است که ارزش و جایگاه این اصطلاح اسلامی و عرفانی را مشخص می سازد.

«اربعین» از اصطلاحات رایجی است که در متون اسلامی کاربرد زیادی دارد، مثلاً در برخی از روایات به عنوان نماد کمال، حدی برای تصفیه باطن و ... قلمداد شده است. در این نوشتار به مناسبت روز اربعین شهادت امام حسین علیه السلام برخی از موارد کاربرد این واژه ارزشمند که در فرهنگ اسلامی به مناسبت های گوناگون از آن یاد شده و گاهی پیام های اخلاقی و دستورهای الهی با آن همراه شده است، با اشاره به سی نکته تقدیم می شود:

۱. شهادت چهل مؤمن

امام صادق علیه السلام فرمود: «اذا مات المؤمن فحضر جنازته اربعون رجلا من المؤمنین وقالوا: اللهم انا لانعلم منه الا خیرا وانت اعلم به منا، قال الله تبارک وتعالی: قد اجزت شهادتکم وغفرت له ما علمت مما لا تعلمون»؛ (۱) هرگاه یکی از اهل ایمان بمیرد و بر جنازه او چهل نفر از مؤمنین حضور یابند و گواهی دهند که پروردگارا! ما به جز خوبی و نیکی از این شخص ندیده ایم و تو از ما دانایتر هستی، خداوند متعال می فرماید: من نیز شهادت شما را پذیرفتم و آنچه از بدیها و گناهان [از او می دانستم که شما بی اطلاع بودید، همه را بخشیدم.»

همچنین امام صادق علیه السلام می فرماید: «در بنی اسرائیل عابدی بود که پیوسته به عبادت و راز و نیاز اشتغال داشت. خداوند متعال به حضرت داوود علیه السلام وحی فرستاد: ای داوود! این مرد عابد، فردی ریاکار و غیرمخلص است. هنگامی که او مرد، حضرت داوود علیه السلام به تشییع جنازه اش حاضر نشد. اما چهل نفر از بنی اسرائیل حضور یافتند و در درگاه الهی به نیکی و خوبیهای ظاهری وی شهادت دادند و از خداوند طلب عفو و آمرزش برای وی نمودند. در هنگام غسل نیز چهل نفر دیگر چنین کردند و در هنگام دفن چهل نفر دیگر آمده، بعد از گواهی به نیکمردی عابد از خداوند متعال آمرزش او را خواستار شدند. در آن حال، خداوند به حضرت داوود علیه السلام الهام کرد که من او را به خاطر شهادت آن عده بخشیدم و اعمال بد و ریایی او را نادیده گرفتم. (۲)

۲. دعا برای چهل مؤمن

پیشوای ششم یکی از مهم ترین عوامل استجاب دعا را تقدیم دیگر مؤمنین در هنگام دعا می داند. آن حضرت می فرماید: «من قدم اربعین من المؤمنین ثم دعا استجیب له»؛ (۳) هر کس چهل نفر از مؤمنین را در دعا کردن بر خود مقدم بدارد، سپس حاجات خود را

بطلبند، دعای او به اجابت خواهد رسید. «آن حضرت تاکید می فرماید که اگر این گونه دعا کردن در نماز شب و بعد از آن باشد، تاثیر بیشتری خواهد داشت. (۴) همچنین دعا کردن چهل مؤمن در قنوت نماز وتر در دل شبهای تار اجابت دعا را نزدیک تر و سریع تر می نماید. (۵)

۳. دعای چهل نفره

دعا کردن همیشه خوب و یکی از سلاحهای مؤمن و وسیله ارتباط با پروردگار عالمیان است. هنگامی که انسان خود را از هر جهت درمانده و عاجز می بیند با جان و دل زمزمه می کند که:

سینه مالمال درد است ای دریغا مرهمی

دل زتنهایی به جان آمد خدایا همدمی

در آن لحظات حساس، دعا همچون نور امیدی در دل انسان می تابد و دعاکننده علاوه بر آرامش درون، اعتماد به نفس، تلطیف روح، عشق و معرفت خویش را نیز به نمایش می گذارد. امام صادق علیه السلام در یکی از رهنمودهای حکیمانه خویش ما را به دعای دسته جمعی فرا می خواند و می فرماید: «اگر گروهی چهل نفره جمع شوند و خدای خویش را بخوانند، مطمئنا دعای آنان مستجاب خواهد شد و اگر چهل نفر نبودند گروه چهار نفره، ده بار خدا را بخوانند که همین اثر را دارد و اگر بیش از یک نفر نباشد و چهل بار خدا را صدا بزند، خدای عزیز و جبار خواسته او را برآورده خواهد کرد. (۶)

۴. آموزش چهل گناه

حضرت باقر علیه السلام یکی از حقوق واجب مسلمانان بر عهده همدیگر را، حضور در تشییع جنازه آنان می شمارد و با توجه به اهمیت آن، تاثیر معنوی این حضور را نیز بیان می کند: «من حمل جنازه من اربع جوانبها غفرالله له اربعین کبیره؛ (۷) کسی که جنازه ای را از چهار طرف حمل کند، خداوند متعال چهل گناه کبیره او را خواهد بخشید.»

۵. کمال در چهل سالگی

از مهم ترین نکاتی که در زندگی انسان وجود دارد و در مرحله تکامل معنوی و شخصیت وی مؤثر است، رسیدن به مراتبی از سن و سال است که انسان کامل تر و پخته تر می شود. خداوند متعال در این زمینه چهل سالگی را اوج کمال انسانی می داند و می فرماید: «... حتی اذا بلغ اشد و بلغ اربعین سنه قال رب اوزعنی ان اشکر نعمتک التی انعمت علی وعلی والدی وان اعمل صالحا ترضیه واصلح لی فی ذریتی انی تبت الیک وانی من المسلمین»؛ (۸) «تا زمانی که به کمال قدرت و رشد برسد و به چهل سالگی بالغ گردد، می گوید: پروردگارا! مرا توفیق ده تا شکر نعمتی را که به من و پدر و مادرم دادی، به جا آورم و کار شایسته ای انجام دهم که از آن خشنود باشی و فرزندان مرا صالح گردان! من به سوی تو باز می گردم و توبه می کنم و از مسلمانان می باشم.»

۶. آثار چهل روز اخلاص

امام رضا علیه السلام از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله چنین نقل فرمود: «ما اخلص عبد الله عزوجل اربعین صباحا الا جرت ینابیع الحکمة من قلبه علی لسانه؛ (۹) هیچ بنده ای چهل روز اعمال خود را خالصانه به درگاه حضرت حق انجام نمی دهد، مگر اینکه خداوند متعال چشمه سارهای حکمت را از قلب او به زبانش جاری می سازد.» حافظ با اشاره به این حدیث می گوید:

سحرگه رهروی در سرزمینی

همی گفت این معما با قرینی

که ای صوفی شراب آنکه شود صاف

که در شیشه بماند اربعینی

۷. یاران حضرت مهدی علیه السلام

هنگامی که حضرت مهدی علیه السلام ظهور می کند هر یک از یاران و شیعیان آن حضرت معادل نیروی چهل مرد قدرت روحی و بدنی خواهد داشت. امام سجاد علیه السلام فرمود: «اذا قام قائمنا اذهب الله عزوجل عن شيعتنا العاهة وجعل قلوبهم كزبر الحديد وجعل قوة الرجل منهم قوة اربعين رجلا» (۱۰) هرگاه قائم ما قیام کند، خداوند متعال از شیعیان ما آفت، بلا و سستی را دور خواهد کرد و دل‌های آنان را همانند پاره های آهن قوی و محکم می نماید و نیروی هر یک از آنان را معادل نیروی چهل مرد قرار خواهد داد.»

۸. چهل روز عزای مؤمن

رسول گرامی اسلام علیه السلام در سفارشهای خویش به جناب ابی ذر غفاری به اهمیت و جایگاه والای مؤمن در جهان اشاره کرده و فرموده است: «یا اباذر! ان الارض لتبکی علی المؤمن اذا مات اربعین صباحا» (۱۱) ای ابوذر! هنگامی که مؤمنی از دنیا می رود، زمین تا چهل روز برای فقدان او گریان و عزادار است.»

ممکن است منشا مجالس اربعین برای اموات مؤمنین همین روایت نبوی باشد.

۹. زندگی چهل ساله

هنگامی که فرزندق شاعر قصیده معروف خود را در مدح حضرت امام سجاد علیه السلام در حضور خلیفه ستمگر عباسی، هشام بن عبدالملک، با رشادت تمام قرائت کرد و مطلع آن چنین بود که:

هذا الذی تعرف البطحاء وطاته

والبیت يعرفه والحل والحرم

یعنی، این آقایی است که گامهای او را سرزمین بطحاء، بیت خدا و حل و حرم می شناسد؛ خلیفه بر او خشم گرفت و دستور داد تا فرزندق را علاوه بر قطع حقوق، به جرم دفاع از اهل بیت علیهم السلام زندانی کنند؛ اما بعد از گذشت مدتی به دعای امام چهارم علیه السلام آزاد شد. امام زین العابدین علیه السلام برای کمک به فرزندق مبلغی را که چهل سال مخارج زندگی اش را کافی بود به حضورش فرستاد و فرمود: «لو علمت انک تحتاج الی اکثر من ذلک لاعطیتک» [ای فرزندق!] اگر می دانستم بیش از چهل سال زنده خواهی بود، بیشتر می فرستادم. «علی بن یونس بیاضی می نویسد: دقیقا بعد از چهل سال از آن تاریخ فرزندق به دیار باقی شتافت و صداقت و کرامت امام چهارم بر همگان روشن شد. (۱۲)

۱۰. بعثت انبیاء در چهل سالگی

در روایت آمده است که اکثر انبیاء در چهل سالگی به رسالت مبعوث شده اند. (۱۳) همچنان که رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله نیز در چهل سالگی به رسالت مبعوث گردید. (۱۴) امام باقر علیه السلام فرمود: «پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در ۶۳ سالگی از دنیا رفت، که آخر سال دهم هجرت بود. آن حضرت بعد از تولد خویش هنگامی که چهل سالش کامل گردید، به پیامبری رسید و ۱۳ سال دیگر در مکه بود که در ۵۳ سالگی به مدینه هجرت کرد و بعد از ده سال در مدینه به سرای جاویدان منتقل شد.» (۱۵)

۱۱. حفظ چهل حدیث

حضرت رسول صلی الله علیه و آله در زمینه پاسداری از فرهنگ و معارف اسلام می فرماید: «من حفظ من امتی اربعین حدیثا مما یحتاجون الیه من امر دینهم بعثه الله یوم القیامه فقیها عالما» (۱۶) هر کس از امت من چهل حدیث از احادیث دینی مورد نیاز جامعه را حفظ کند خداوند متعال او را در روز قیامت به عنوان فقیه و دانشمند محشور خواهد کرد.»

براساس همین حدیث، دانشمندان بزرگ شیعه تلاش کرده اند که کتابهایی را به نامهای اربعین و چهل حدیث از خود به یادگار بگذارند تا شاید مشمول این کلام نورانی رسول گرامی اسلام بشوند، نظیر: اربعین شیخ بهائی، اربعین شهید اول، اربعین مجلسی دوم، اربعین جامی و چهل حدیث امام خمینی رحمه الله.

۱۲. آثار گناه تا چهل روز

آثار گناهی که انسان مرتکب می شود تا چهل روز در روح و روان او باقی است. امام صادق علیه السلام فرمود: «لا تقبل صلاة شارب الخمر اربعین یوما الا ان یتوب» (۱۷) کسی که از شراب و مسکرات حرام استفاده کند تا چهل روز نمازش پذیرفته نمی شود، مگر اینکه حقیقتا توبه کند.»

۱۳. اصلاح تا چهل سالگی

اساسا افراد سعادتمند و کسانی که به دنبال خوشبختی و کمال هستند تا سن چهل سالگی در اعمال و رفتارشان نشانه های اصلاح پیدا می شود؛ اما اگر تا سن چهل سالگی تغییراتی در رفتارهای زشت و ناپسند آنان ایجاد نگردد، بعد از آن اصلاح آنان مشکل خواهد بود. رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله در این زمینه به مسلمانان هشدار داده و فرموده است: «اذا بلغ الرجل اربعین سنه ولم یغلب خیره شره قبل الشیطان بین عینیه وقال: هذا وجه لایفلیح» (۱۸) هنگامی که شخص به سن چهل سالگی پا می گذارد و کارهای نیک او از اعمال زشتش بیشتر نباشد، شیطان پیشانی او را بوسیده، می گوید: این چهره ای است که دیگر روی سعادت و خوشبختی را نخواهد دید. «و در حدیث دیگری آن حضرت افراد چهل ساله ای را که به سوی صلاح گام بر نمی دارند از دوزخیان به شمار می آورد و می فرماید: «فرد چهل ساله ای که در اندیشه کارهای نیک نباشد، برای ورود به آتش جهنم خود را آماده کند که نجات او مشکل است.» (۱۹)

۱۴. هشدار به چهل ساله ها!

امام زین العابدین علیه السلام فرمود: «اذا بلغ الرجل اربعین سنه نادى من السماء دنا الرحیل فاعد زادا ولقد کان فیما مضى اذا اتت علی الرجل اربعون سنه حاسب نفسه» (۲۰) هرگاه شخصی به سن چهل سالگی برسد فرشته ای از سوی خداوند در آسمان ندا می دهد که هنگام سفر نزدیک است، زاد و توشه سفر را مهیا کن و در گذشته هنگامی که فردی به چهل سالگی می رسید، با نفس خود محاسبه می کرد.»

و از رسول گرامی اسلام نقل است که «خداوند فرشته ای را مامور کرده است تا در هر شب صدا بزند: «یا ابناء الاربعةین ماذا اعدتکم للقاء ربکم؟» (۲۱) ای کسانی که چهلمین بهار عمر خود را سپری می کنید! برای ملاقات با پروردگارتان چه چیزی آماده کرده اید او چه پاسخی دارید؟!»

۱۵. تغذیه و اربعین

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «من ترک اللحم اربعین صباحا ساء خلقه» (۲۲) هر کس چهل روز از خوردن گوشت خودداری کند، اخلاقش بد خواهد شد. «

۱۶. چهل نفر هسته اولیه

زمانی که برخی از یاران امام حسن مجتبی علیه السلام از وی درخواست کردند که در مقابل ظلم و ستم زمامداران جور به ویژه معاویه قیام و مبارزه نماید، امام حسن علیه السلام فرمود: «لی اسوة بجدی رسول الله حین عبدالله سرا وهو یومئذ فی تسعة و ثلاثین رجلا فلما اکمل الله له الاربعةین صاروا فی عدة و اظهروا امر الله فلو کان معی عدتهم جاهدت فی الله حق جهاده» (۲۳) الگوی من در رهبری امت، جدم رسول خدا صلی الله علیه و آله است، آن حضرت تا زمانی که تعداد یارانش به سی و نه نفر رسیده بود، مخفیانه و غیرعلنی خدا را عبادت می کرد [او به مبارزه و تبلیغ علنی روی نیاورد]؛ اما از موقعی که خداوند متعال تعداد مسلمانان را به چهل نفر رساند، [تبلیغ] دین خدا را آشکار کردند و اگر با من هم به تعداد آنها باشد، در راه خدا به جهاد و مبارزه شایسته دست می زنم. «

۱۷. دریغ از چهل یاور راستین!

علی علیه السلام نیز با شکایت از مظلومیت و غربت خویش فرمود: «من بارها از مردم یاری خواستم اما به غیر از چهار نفر - زبیر، سلمان، ابوذر و مقداد - کسی جواب مثبت به من نداد. «سپس افزود: «لو کنت وجدت یوم بویع (اخوتیم) اربعین رجلا مطیعین لجاهدتهم» (۲۴) اگر من در روز بیعت چهل یاور گوش به فرمان [و راستین] داشتم، با آنان مقابله و مجاهده می کردم. «

۱۸. حقوق همسایه

رسول گرامی اسلام به منظور سالم سازی و ایجاد روحیه اعتماد و اطمینان به همدیگر و همچنین تقویت وحدت و انس و الفت در جامعه اسلامی درباره حدود همسایگی و رعایت حقوق آنان می فرماید: «کل اربعین دارا جیران من بین یدیه و من خلفه و عن یمینه و عن شماله» (۲۵) تا چهل خانه از چهار سوی منزل یک مسلمان، از روبه رو، پشت سر، از سمت راست و از سمت چپ، همسایه یک مسلمان به شمار می آید. «

پیامبر صلی الله علیه و آله ضمن بیان این پیام حکیمانه، به حضرت علی علیه السلام و سلمان و ابوذر و مقداد دستور داد که در میان مسلمانان ندا دهند که ای مردم! این حدود همسایگی است و: «انه لا ایمان لمن لم یامن جاره بوائقه» (۲۶) کسانی که همسایگانیشان از شر و آزار آنان در امان نیستند، ایمان ندارند. «

۱۹. مهلت تا چهل روز

برخی از مسلمانان که در رعایت مسائل دینی و حفظ ناموس خود اهل تسامح و تساهل هستند، مورد خشم و غضب الهی قرار می گیرند و خداوند متعال به آنان چهل روز مهلت می دهد که خود و خانواده هایشان را اصلاح کنند و در صورت ادامه سهل انگاری و بی تفاوتی

چشم و قلبشان وارونه شده و از دیدن حقیقت ناتوان می گردند . رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: هرگاه مردی در محیط خانواده خود عمل ناپسند و زشتی را مشاهده کند و در مورد آن حساسیت و غیرت دینی از خود نشان ندهد و اعضاء خانواده اش را از ارتکاب گناه و معصیت باز ندارد و در صدد اصلاح برنیاید، خداوند متعال پرنده ای سفید را مامور می کند که چهل صبح بر در خانه وی پرهایش را بگسترد و هنگام ورود و خروج آن مرد مسامحه کار، بگوید: اصلاح کن! اصلاح کن! غیرت داشته باش! غیرت داشته باش! اگر خانواده اش را اصلاح کرد که چه بهتر وگرنه آن پرنده سفید بالهایش را به چشمهای او می کشد و بعد از آن او وارونه می بیند؛ یعنی خوبیها را خوب نمی بیند و بدیها را بد نمی بیند. « (۲۷)

۲۰. بهداشت فرزندان

پیامبر بزرگوار اسلام صلی الله علیه و آله با اشاره به لزوم ختنه کردن نوزادان پسر می فرماید: «اخذنوا اولادکم یوم السابع فانه اطهر واسرع لنبات اللحم فقال ان الارض تنجس ببول الاغلف اربعین یوما؛ (۲۸) نوزادان خود را در روز هفتم ختنه کنید، این عمل برای پاکیزگی و سلامت و رشد آنان تاثیر فراوان دارد و زمین از بول فردی که ختنه نشده تا چهل روز آلوده می ماند. «

۲۱. تسبیح حیوانات

امام صادق علیه السلام فرمود: «حضرت داوود علیه السلام در یکی از شبها با حال خوشی زبور را تلاوت می کرد و از حالات معنوی خود لذت می برد . آن شب به نظرش آمد که شب زنده داری خوبی داشته است و از این جهت شگفت زده شد . در آن حال قورباغه ای از زیر صخره ای از سوی خداوند متعال به سخن آمد و گفت: «یا داود تعجبت من سهرک لیلۃ وانی لتحت هذه الصخرۃ منذ اربعین سنۃ ماجف لسانی عن ذکر الله تعالی؛ (۲۹) ای داوود! آیا از شب زنده داری ات به شگفت آمده ای؟ من چهل سال است که در زیر این صخره زبانم به ذکر الهی مترنم است. «

۲۲. کرامت نام حضرت محمد صلی الله علیه و آله

حضرت علی علیه السلام - در ضمن روایتی طولانی در منقبت حضرت خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله - فرمود: «روزی یکی از علماء یهود به حضور پیامبر صلی الله علیه و آله آمد و سؤالات متعددی از آن حضرت پرسید و پاسخهای وافی دریافت کرد و مسلمان شد . سپس الواحی بیرون آورد و در مقابل پیامبر قرار داد و گفت: این از جمله صفحات توراتی است که به حضرت موسی بن عمران علیه السلام نازل شده است . من فضائل تو را در آنها می خواندم و شک می کردم و چهل سال تمام نام تو را پاک می نمودم؛ اما قسم به آن خدایی که تو را به حق و راستی مبعوث فرموده است، هرگاه نامت را از تورات پاک نمودم، دوباره آن را در آنجا ثبت شده می یافتم. « (۳۰)

۲۳. اربعین در قرآن

در برخی از آیات قرآن به واژه «اربعین» اشاره شده است، مثل: فرازی از قصه حضرت موسی علیه السلام که می فرماید: «واذ واعدنا موسی اربعین لیلۃ»؛ (۳۱) «بِه یاد آورید آن هنگامی را که با موسی علیه السلام (برای یافتن پیامهای آسمانی) چهل شب وعده قرار گذاشتیم. «

نیز می فرماید: «وواعدنا موسى ثلاثين ليلةً واتممناها بعشر فتم ميقات ربه اربعين ليلةً»؛ (۳۲) «و ما با موسى سی شب وعده گذاشتیم، سپس آن را با ده شب دیگر تکمیل نمودیم. به این ترتیب، میعاد پروردگارش با چهل شب تمام شد.»

قرآن کریم در مورد نافرمانی بنی اسرائیل از حضرت موسی علیه السلام و سرپیچی آنان از دستورات الهی و مجازات آن گروه از یهودیان با چهل سال سرگردانی، می فرماید: «فانها محرمة عليهم اربعين سنةً يتيهون في الارض فلا تاس على القوم الفاسقين» (۳۳)؛ «این سرزمین مقدس تا چهل سال بر آنها ممنوع خواهد بود و آنان همواره در مدت چهل سال در این بیابان سرگردان هستند، پس تو درباره سرنوشت این جمعیت گناهکار ناراحت نباش!»

۲۴. مجاهد دار به دوش

دعبل بن علی خزاعی، از شاعران متعهد و شجاع اهل بیت علیهم السلام است که از دست مبارک حضرت رضا علیه السلام به کسب مدال افتخار و عطایای مادی و معنوی نائل شد. او وصیت کرد قصیده معروف خود به نام «مدارس آیات» را - که مورد تایید اهل بیت علیهم السلام قرار گرفت - در کفنش بنویسند. زبان گویای وی آن چنان برنده بود که حکمرانان ستمگر را به هراس می انداخت.

این مدبر می گوید: «روزی به دعبل گفتم: من مردی بی باک و با شهامت مثل تو ندیده ام که این چنین بی پروا در اشعار خود به زمامداران ستمگری، مثل مامون می تازی و حقائق را در قالب شعرهای گویا و بلیغ به گوش مردم می رسانی. دعبل در مقابل هشدار ابن مدبر، با صلابت خاصی که از عشق او به اهل بیت علیهم السلام ریشه می گرفت، چنین گفت: «یا ابا اسحاق! انی احمل خشبتي مذ اربعين سنةً ولا اجد من یصلبني علیها؛ (۳۴) ای ابا اسحاق! من چوبه دار خودم را چهل سال است که با خود حمل می کنم، اما هنوز کسی را نیافته ام که مرا بر آن بیاویزد.»

شیعه یعنی دعبل چشم انتظار

می کشد بر دوش خود چل سال دار

شیعه یعنی همچو امثال کمیل

سر نهد بر خاک پای اهل بیت

۲۵. ارزش عدالت گستری

امام موسی بن جعفر علیه السلام در تفسیر آیه «یحیی الارض بعد موتها» فرمود: «خداوند زمین را با قطرات باران احیاء نمی کند، بلکه با مردان عدالت گستر زنده می گرداند... و این عمل از منافع مادی چهل روز باران بهتر و پربارتر است.» (۳۵)

۲۶. هشدار به محتکران!

امام صادق علیه السلام به تاجرانی که برای منافع مادی خود اجناس مورد نیاز مردم را انبار کرده، با قیمتهای گزاف می فروشند، شدیداً هشدار می دهد و می فرماید: «الحکره فی الخصب اربعون یوماً وفی الشدة والبلاء ثلاثة ايام فمازاد علی الاربعین یوماً فی الخصب فصاحبه ملعون ومازاد علی ثلاثة ايام فی العسرة فصاحبه ملعون؛ (۳۶) مدت احتکار جنسهای مورد نیاز مردم در روزگار فراوانی، چهل روز است و در روزهای سخت فقط سه روز. اگر بازرگانی در ایام فراوانی جنس، بیش از چهل روز و در هنگام دشواری بیش از سه روز انبار کند، لعنت خدا بر او باد.»

۲۷. چله نشینی برای حاجت

مولای متقیان علی علیه السلام فرمود: «خداوند متعال به حضرت داوود وحی کرد: «انک نعم العبد لولا انک تأکل من بیت المال ولا تعمل بیدک شیئا»؛ «ای داوود! اگر از بیت المال تغذیه نمی کردی و از دست رنج خودت امرار معاش می نمودی، چقدر بنده خوبی بودی!»

حضرت داوود چهل صبح با ناله و زاری به درگاه احدیت استغاثه کرد و از خداوند خواست تا مشکل او را رفع نماید. خداوند متعال نیز مقدمات آهنگری را در اختیار او گذاشت. به این ترتیب، حضرت داوود، به کار زره سازی پرداخت. او هر روز یک زره می ساخت و به هزار درهم می فروخت تا اینکه با ساختن سیصد و شصت زره که به مبلغ سیصد و شصت هزار درهم فروخت، سرمایه ای به دست آورد و از بیت المال بی نیاز شد. « (۳۷)

۲۸. زیارت اربعین از نشانه‌های ایمان و تشیع

امام حسن عسکری علیه السلام فرمود: «علامات المؤمنین خمس: صلاة الاحدی والخمسين وزيارة الاربعین والتختم فی الیمین وتغفیر الجبین والجهر بسم الله الرحمن الرحیم»؛ (۳۸) نشانه های مؤمنان (شیعیان) پنج چیز است: خواندن پنجاه و یک رکعت نماز در هر روز (۱۷ رکعت واجب و ۳۴ رکعت نافله)، زیارت اربعین امام حسین علیه السلام، داشتن انگشتر در دست راست، و ساییدن پیشانی به خاک، و بلند خواندن بسم الله الرحمن الرحیم در نمازها. «

۲۹. چهل روز گریه بر امام حسین علیه السلام

امام صادق علیه السلام در روایتی به بیان گریه موجودات عالم بر سالار شهیدان پرداخته، به زراره می فرماید: «یا زراره! ان السماء بکت علی الحسین علیه السلام اربعین صباحا بالدم وان الارض بکت اربعین صباحا بالسواد و ان الشمس بکت اربعین صباحا بالكسوف والحمرة ... وان الملائكة بکت اربعین صباحا علی الحسین علیه السلام»؛ (۳۹) ای زراره! آسمان چهل روز بر حسین علیه السلام خون گریه کرد و زمین چهل روز برای عزای آن حضرت گریست به تیره و تار شدن و خورشید با کسوف و سرخی خود چهل روز گریست ... و ملائکه الهی برای آن حضرت چهل روز گریستند. «

۳۰. فرازی از زیارت اربعین

صفوان بن مهران جمال می گوید: مولایم حضرت صادق علیه السلام زیارت اربعین را به من آموخت و فرمود: «در روز اربعین جدم حسین علیه السلام را این چنین زیارت کن: السلام علی ولی الله وحبیبه ...» در بخشی از آن زیارت که با مضامین عالی عرفانی و معنوی بیان شده است، چنین می خوانیم: «وبذل مهجته فیک لیستنقذ عبادک من الجهالة وحیره الضلالة»؛ (۴۰) [خداوند! من شهادت می دهم که] حضرت حسین علیه السلام جان را در راه تو تقدیم کرد تا بندگان تو را از جهالت و بی خبری رها سازد و از حیرت و سرگردانی و گمراهی نجات دهد. «

پی نوشت:

- (۱) من لایحضره الفقیه، ج ۱، ص ۱۶۶، ح ۴۷۲؛ مستدرک سفینه البحار، ج ۴، ص ۶۴.
- (۲) مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۴۷۱.
- (۳) الکافی، ج ۲، ص ۵۰۹، ح ۵.
- (۴) بحار الانوار، ج ۹۰، ص ۳۸۹.
- (۵) کشف الغطاء، ج ۱، ص ۲۴۶.
- (۶) الکافی، ج ۲، ص ۴۸۷.
- (۷) همان، ج ۳، ص ۱۷۴، ح ۱.
- (۸) احقاف/۱۵.
- (۹) عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج ۱، ص ۷۴، ح ۳۲۱.
- (۱۰) الخصال، ج ۲، ص ۵۴۱، ح ۱۴.
- (۱۱) مکارم الاخلاق، ص ۴۶۵.
- (۱۲) الصراط المستقیم، ج ۲، ص ۱۸۱.
- (۱۳) بحار الانوار، ج ۱۳، ص ۵۰.
- (۱۴) تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۲۲.
- (۱۵) کشف الغمه، ج ۱، ص ۱۴.
- (۱۶) الخصال، ج ۲، ص ۵۴۱، ح ۱۵.
- (۱۷) مستدرک الوسائل، ج ۱۷، ص ۵۷.
- (۱۸) مشکاة الانوار، ص ۲۹۵.
- (۱۹) همان.
- (۲۰) مستدرک الوسائل، ج ۱۲، ص ۱۵۶؛ مجموعه ورام، ج ۱، ص ۳۵.
- (۲۱) مستدرک الوسائل، ج ۱۲، ص ۱۵۷.
- (۲۲) همان، ج ۱۶، ص ۳۰۵.

- ۲۳) مستدرک الوسائل، ج ۱۱، ص ۷۷.
- ۲۴) همان، ص ۷۴.
- ۲۵) وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۱۳۲.
- ۲۶) مستدرک الوسائل، ج ۸، ص ۴۳۱.
- ۲۷) الجعفریات، شیخ صدوق، ص ۸۹.
- ۲۸) مکارم الاخلاق، ص ۲۳۰.
- ۲۹) بحار الانوار، ج ۶۱، ص ۵۰.
- ۳۰) الخصال، ج ۲، ص ۳۵۶.
- ۳۱) بقره/۵۱.
- ۳۲) اعراف/۱۴۱.
- ۳۳) مائده/۲۶.
- ۳۴) العدد القویه، ص ۲۹۲.
- ۳۵) تهذیب الاحکام، ج ۱۰، ص ۱۴۶.
- ۳۶) الکافی، ج ۵، ص ۱۶۵.
- ۳۷) وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۳۷.
- ۳۸) مصباح المتہجد، ص ۷۸۷.
- ۳۹) مستدرک الوسائل، ج ۱۰، ص ۳۱۴، با تلخیص.
- ۴۰) تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۱۱۳.